

*Sir Nicolas BRATZA**

**Convenția, *common law*-ul și Curtea de la Strasbourg –
Apocalipsa acum?
Seminarul din Nottingham – 12 martie 2014¹**

Îmi pare bine că am fost invitat să țin acest seminar despre ceea ce a devenit o chestiune cât se poate de dezbătută în prezent, dat fiind faptul că patru judecători sau foști judecători importanți ai Regatului Unit au hotărât să o abordeze recent sau să abordeze aspecte ale acesteia, în câteva prelegeri publice ținute la Londra, Kuala Lumpur și Monaco, în decursul unei perioade foarte scurte de timp. Cred că textele acestor prelegeri sunt accesibile publicului, ca și textul prelegerii pe care am ținut-o anul trecut, la sfârșitul lui noiembrie.

Dați-mi voie să menționez două lucruri cu prilejul acestei introduceri. Primul – acela că materialul publicitar pentru seminarul meu sugerează că prelegerea mea ar fi un răspuns la prelegerile judecătorilor sau la unele din ele. Nu este așa. Nu știam că aceste prelegeri urmau să aibă loc, și că toate, în afară de una, cea a Lordului judecător Laws, fuseseră ținute sau cel puțin anunțate după ce am vorbit eu. Trei din aceste prelegeri, care au fost ținute fiecare la o săptămână distanță, au reprezentat pentru mine o totală și nedorită surpriză. Nu știu dacă obiectul și desfășurarea acestora au fost coordonate. Însă încărcătura lor, într-un moment sensibil pentru Convenție și pentru cauza drepturilor omului în această țară, este dincolo de orice dubiu.

Până acum, sistemul Convenției și Curtea de la Strasbourg au fost confruntate, în principal, cu atacurile – adesea puternice și concertate – venite din partea politicianilor importanți și a presei tabloide. Este adevărat că Lordul Hoffman a ținut o prelegere în Consiliul de Studii Juridice, la scurt timp după ce s-a retras din sistemul judiciar, intitulată „Universalitatea drepturilor”, prelegere care a constituit, de fapt, vehiculul pentru un atac deschis asupra Curții de la Strasbourg, a judecătorilor și a jurisprudenței sale. Aceasta a provocat la vremea ei o mare agitație și a sugerat că Lordul Hoffman este campionul acestor chemări la abandonul sistemului de la Strasbourg de către Regatul Unit. Este adevărat, de asemenea, că doi membri ai Comisiei privind adoptarea unei Carte a Drepturilor au regretat faptul că mandatul Comisiei nu le permitea să-și exprime opiniile dure împotriva Curții de la Strasbourg – urmând să o facă într-o opinie separată. Însă, în afară de acest fapt, lupta împotriva Curții a fost lăsată în principal în sarcina media și a politicianilor, inclusiv a celor mai importanți miniștri ai Guvernului. Așa se explică șocul provocat de nervozitatea prelegerilor judecătorilor, care au atras în mod inevitabil și au urmărit să atragă o largă acoperire în media. Importanța lor se explică prin faptul că, indiferent dacă au sau nu dreptate,

* Traducător Teodor Papuc, doctorand Universitatea de Vest, Timișoara

Email: tudor86us@yahoo.com

Manuscris sosit la 15 octombrie 2016.

¹ Mulțumim lui Sir Nicolas Bratza pentru că a permis publicarea eseului „The Convention, the Common Law and the Strasbourg Court – Apocalypse Now?” (martie 2014) și domnului Profesor Valentin Constantin pentru sprijinul acordat în redactarea lui (Teodor Papuc).

ele insuflă un aer de onorabilitate juridică pentru ceea ce până atunci fusese considerat, în mod esențial, o campanie politică de denigrare a Curții și a sistemului Convenției ca întreg – iar asta într-un moment sensibil, în apropierea alegerilor generale.

Al doilea lucru pe care vreau să-l menționez este faptul că nu vin cu nimic nou în acest seminar. Am spus deja ceea ce trebuia să spun cu privire la tema generală. Deși nu urmărisem să ofer o replică la prelegerile judecătorilor, comentariul meu a analizat multe din ideile avute în vedere de către judecători, inclusiv tema spinoasă a conceptului de „instrument viu”. Prin ceea ce voi spune acum urmăresc să ofer un cadru general pentru un schimb de idei liber între toți cei prezenți cu privire la chestiuni care sunt, fără îndoială, importante. Opiniile mele sunt cunoscute deja; este mai important să aud ce au de spus alții. Dar sper că diferitele prelegeri care au fost ținute de curând pot concentra atenția asupra discuției.

După cele patru prelegeri ale judecătorilor a mai existat o a cincea – Prelegerea Anuală *Cambridge Freshfields*, ținută luna trecută de către Lordul Neuberger. Este o prelegere interesantă și amuzantă. Este diferită de celelalte prin faptul că nu critică Curțile din Strasbourg sau Luxembourg, ci încearcă să explice lipsa lor de popularitate în această țară, ca și lipsa de popularitate a Uniunii Europene și a Convenției Europene, în termeni istorici și culturali.

El avansează mai multe posibile motive pentru această lipsă de popularitate:

- în primul rând, faptul că, spre deosebire de alte regiuni ale Europei, Marea Britanie nu a asistat la modificarea frontierelor ei naționale, nu a fost niciodată cucerită de o putere străină și nu a experimentat niciodată niciun fel de revoluție din secolul al XVII-lea. În opinia sa, toate acestea sugerează că țările continentului european, cu istoriile lor mai turbulente, sunt mai conștiente de fragilitatea preeminenței dreptului și mai puțin posesive în privința suveranității naționale, dar și că sunt mai pregătite să adere și să sprijine instituțiile care presupun cedarea unei porțiuni de suveranitate națională pentru o cooperare mai strânsă și un sistem judiciar supra-național;

- în al doilea rând, faptul că Regatul Unit și-a pierdut statutul de putere mondială ca să intre în rândul statelor obișnuite a pretins, în opinia sa, „o ajustare aproape supraomenească” în această țară, o ajustare considerată incompletă încă;

- în al treilea rând, faptul că Regatul Unit are propria lui religie națională, care poate contribui, în opinia sa, la accentuarea diferențierii sau a exclusivității sale;

- în al patrulea rând, faptul că Regatul Unit nu are o constituție scrisă și o istorie a eclipsării Parlamentului de către tribunale, ceea ce înseamnă, în opinia sa, că în hotărârile judiciare Convenția are o importanță mai mare aici decât în alte țări, care posedă o constituție scrisă; așadar, aceste hotărâri au parte, în opinia sa, de o atenție mai mare din partea presei atunci când sunt controversate;

- în al cincilea rând, faptul că Regatul Unit este unicul stat membru cu un sistem de *common law*, cu un mod de gândire și de o abordare diferită – o abordare pragmatică, spre deosebire de abordarea mai logică de care dau dovadă țările cu un sistem de *civil law*. Acest fapt conduce la riscul ca juriștii din alte țări, inclusiv judecătorii, să nu înțeleagă cum funcționează sistemul nostru;

- și, în fine, faptul că această țară se consideră mai apropiată de Statele Unite și de țările din Commonwealth și se simte mai confortabil împreună cu judecătorii din aceste țări, decât cu cei din Europa. Când Lordul Neuberger spune că se simte acasă la Curtea de Ultim Apel din Hong Kong, el nu poate susține același lucru despre o curte europeană. Ca o digresiune,

trebuie să menționez că, în calitate de jurist de *common law*, nu am simțit vreun disconfort în cei 14 ani de muncă la Curtea Europeană; și nu cred că l-au simțit nici judecătorii curților de primă instanță sau cei ai curților de apel din Regatul Unit, care au funcționat, de-a lungul anilor, în calitate de judecători *ad-hoc* la Curtea din Strasbourg.

Ceea ce afirmă Lordul Neuberger poate explica, cel puțin în parte, izolaționismul esențial resimțit în această țară și negativismul curent în privința a tot ceea ce este european. Ceea ce este mai puțin ușor să explici este de ce, chiar și în cazurile împotriva Regatului Unit care au fost decise de către Curtea de la Strasbourg vreme de 50 de ani, începând cu anii 1960, inclusiv numeroasele hotărâri prin care s-a constatat că legislația primară contravine Convenției, negativitatea adânc înrădăcinată și ostilitatea totală la adresa Convenției și a Curții au luat amploare doar relativ recent.

Dacă această negativitate nu rezultă în mod clar din prelegerea Lordului Neuberger – care îndreaptă în mod corect atenția spre beneficiile pe care le are *common law*-ul, ca urmare a fluxului reciproc de concepte juridice care are loc între Regatul Unit și Europa continentală – nu se poate spune același lucru despre celelalte trei prelegeri ale judecătorilor, care critică sistemul Convenției și efectele sale, cu intensități diferite.

Chiar dacă voi descrie cuprinsul prelegerilor într-o formă rezumată pentru a facilita discuția, sper că o voi face corect și fără să distorsionez ceea ce s-a menționat acolo.

Tema mesajului Lordului judecător Laws este aceea că efectul „legilor *made in Europe*” cu privire la sistemul național ar putea periclita virtuțile *common law*-ului – catolicismul și moderația lui. Asemenea Lordului Neuberger, el acceptă că sistemul *common law* se inspiră din multe surse juridice europene, acesta fiind catolicismul lui. Însă el explică faptul că echilibrul și încrederea în catolicismul *common law*-ului sunt amenințate de temerea că dreptul drepturilor omului a devenit prea extins și că tribunalele de aici au devenit prea servile față de jurisprudența de la Strasbourg, care a redus puterile de judecată ale tribunalelor naționale.

Răspunsul pe care îl sugerează le aparține în mod esențial instanțelor naționale. Ceea ce urmărește Laws LJ este reinstaurarea preeminenței protecției drepturilor omului prin *common law*, prin revizuirea jurisprudenței naționale în baza secțiunii 2 (1) a *Human Rights Act*. Este critic la adresa opiniei des-citate a Lordului Bingham din Ullah, potrivit căreia jurisprudența Strasbourgului se bucură de autoritate în interpretarea Convenției și că tribunalele de aici trebuie să țină pasul cu aceasta, „nu mai mult, însă, cu siguranță, nici mai puțin”.

Nu sunt sigur dacă este util să intru în vechea dezbatere din cadrul judiciarului cu privire la corectitudinea sau incorectitudinea interpretării secțiunii a 2-a de către Lordul Bingham sau dacă ceea ce Lordul judecător Laws descrie drept o „abordare diferită” ar trebui înțeleasă ca „trebuind să țină cont” din această secțiune. Aș fi de acord că ea nu înseamnă, în general, că tribunalele de aici sunt legate de jurisprudență și nici nu cred că Lordul Bingham a sugerat vreodată că ar fi. Însă ceea ce este clar și, cred, nu este negat de către Lordul judecător Laws este că:

(i) dacă o hotărâre definitivă a Marii Camere de la Strasbourg adoptă o opinie diferită într-un anumit caz împotriva Regatului Unit, operează articolul 46 din Convenție, iar autoritățile Regatului Unit, inclusiv tribunalele de aici sunt obligate să dea efect hotărârii, în baza dreptului internațional; și

(ii) dacă hotărârile împotriva altor state nu obligă tribunalele noastre, există o rațiune evidentă în a urma interpretarea adoptată de către Marea Cameră la Strasbourg într-un caz

care prezintă o problemă asemănătoare, altfel există riscul unei încălcări a Convenției într-un proces intern viitor.

În această măsură, hotărârile Strasbourgului pot considerate ca având „autoritate” sau ca fiind „definitive”. Însă voi fi de acord cu Lordul judecător Laws că tribunalele de aici nu ar trebui să se considere servile față de Strasbourg și nu ar trebui descurajate să adopte o opinie diferită. Problema mea principală constă în identificarea dovezilor că tribunalele de aici au fost atât de descurajate pe cât se pretinde. Este adevărat că, uneori, ca în cazurile *AF* sau *McCaughey*, tribunalele au urmat Strasbourgul cu o certă reluctanță, chiar cu ostilitate. Însă uneori, în cazurile *Limbuella* (privind tratamentul solicitanților de azil), *Re G* (privind discriminarea cuplurilor necăsătorite) și *EM* (privind expulzarea unei mame și a unui copil al căror drept în baza articolului 8 ar fi fost încălcat), s-au plasat înaintea Strasbourgului în materia protecției drepturilor omului; și cu alte ocazii, acestea au refuzat să urmeze Strasbourgul acolo unde au considerat că această instanță a înțeles greșit dreptul englez – ca în cazul *Spear* de la curtea marțială – sau nu a acordat suficientă greutate garanțiilor prevăzute de dreptul național, ca în dialogul *Horncastle/Al-Khawaja*, privind utilizarea probelor indirecte. Cu siguranță, privind din perspectiva Strasbourgului, nu văd vreun semn potrivit căruia contribuția importantă a tribunalelor noastre de *common law* în domeniul drepturilor omului a fost subestimată sau că tribunalele din Regatul Unit au fost subordonate prin supunere, dat fiind modul în care acestea a trebuit să trateze jurisprudența Curții. Din contra.

Însă există în continuare un mesaj de bază, reflectat de critica implicită a hotărârii din cazul *Hirst*, pe care o face judecătorul Laws, acela că instanța de la Strasbourg a încălcat sferele politicii statale și este gata să facă prea repede alegeri marginale în chestiuni cu privire la care persoanele rezonabile ar putea să nu fie de acord. El recunoaște că stabilirea limitei dintre o politică potrivită și apărarea drepturilor omului este o sarcină dificilă. Însă există limite cu privire la cât de departe poate ajunge dreptul drepturilor omului și se pare că Lordul Laws consideră că limitele au fost depășite și că într-o dezbateră privind temele Convenției, echilibrul atins între politică și drepturi și între judiciar și guvern este, în mod esențial, o sarcină a constituțiilor naționale, nu a unei curți internaționale.

Lordul judecător Judge abordează aceeași temă. Cu tot respectul cuvenit, consider prelegerea sa, împărțită în două părți, oarecum curioasă. Prima parte este dedicată chestiunii independenței judiciarului și constituie o pledoarie pentru faptul că, de fiecare dată când au loc schimbări majore care afectează finanțarea sau funcționarea procesului de administrare a justiției, trebuie solicitate opiniile judecătorilor, iar aici opinia sa coincide cu părerea Lordului Chief Justice. Cea de-a doua jumătate se referă la ceea ce el numește darul „foarte problematic” al autorității judiciare din Europa și la impactul acestuia asupra aranjamentelor naționale privind rolul Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Asemenea Lordului judecător Laws, el se întreabă ce înseamnă să „ții cont” de jurisprudența Strasbourgului în înțelesul secțiunii a 2-a. Ca și Lordul judecător Laws, el consideră că principiul *stare decisis* a fost aplicat prea des de către tribunalele britanice. El susține că secțiunea a 2-a ar trebui amendată pentru a se clarifica

(i) faptul că tribunalele de aici nu sunt obligate să urmeze sau să aplice hotărârile Strasbourgului și

(ii) faptul că, în Regatul Unit, Curtea Supremă se bucură de un statut egal cu Curtea de la Strasbourg în domeniul drepturilor omului.

Nu am nicio problemă cu enunțurile acestea, deși mă îndoiesc de necesitatea unui asemenea amendament.

Însă am probleme cu două idei conexe care urmează în prelegere.

(i) Prima este sugestia Lordului Judge, potrivit căreia conceptul de „instrument viu” ilustrează faptul că instanța de la Strasbourg consideră că poartă aceeași mantie ca și Curtea Supremă a Statelor Unite. Acesta dă ca exemplu hotărârea *Del Rio Prada c. Spania* și este deosebit de critic cu privire la faptul că în acest caz Curtea a indicat măsurile generale care trebuie implementate pentru a fi respectată hotărârea Curții. Nu împărtășesc această opinie. Statele au convenit, în baza articolului 46, să respecte hotărârile definitive ale Curții din cazurile la care sunt părți. Curtea și-a descoperit – chiar foarte bine, din punctul meu de vedere – în cazurile în care constată că o lege sau o practică sistematică violează Convenția, rolul de a indica măsurile necesare pentru respectarea hotărârii sale. Acolo unde nu poate exista niciun dubiu că respectarea efectivă a hotărârii impune în mod clar o modificare a legii, cum este cazul *Del Rio Prada*, Curtea va menționa uneori acest fapt în partea operativă a hotărârii. Judecătorii Curții sunt divizați în privința existenței acestei practici, unii considerând că ar trebui să se limiteze la o recomandare făcută în considerentele hotărârii. Personal, nu consider nimic extravagant ca acest fapt să fie exprimat ca o cerință, în special în situația în care statul este liber să aleagă forma precisă pe care o va avea legea de modificare.

(ii) Lordul Judge invocă un deficit democratic în hotărârile Curții de la Strasbourg, care nu pot fi contestate, și deplânge apariția unei curți cu competențe echivalente celor ale Curții Supreme a Statelor Unite. Din nou, hotărârile pe care își bazează afirmația sunt cele referitoare la dreptul de vot al deținuților și la condamnările la detenție pe viață, la care voi reveni și despre care consider că nu-i justifică susținerile. Acesta își încheie pledoaria pe o notă îngrijorătoare, dată fiind dezbaterea din prezent referitoare la respectarea hotărârii Curții de la Strasbourg, exprimându-și opinia că „ar trebui să fim atenți până și la importul indirect al celei mai neînsemnate obligații impuse Parlamentului de a se conforma ordinelor și directivelor oricărui tribunal, ca să nu mai vorbim de tribunalele străine”. Este adevărat că în *Hirst*, Curtea nu a ordonat sau dispus în mod direct o amendare a legii privind dreptul de vot al deținuților, însă un asemenea amendament reprezintă o consecință inevitabilă, dacă Regatul Unit hotărăște să-și respecte obligațiile internaționale, iar Comitetul parlamentar reunit a acceptat recent că trebuie s-o facă.

Prelegerea Lordului Sumption, care este cea mai ostilă la adresa Curții de la Strasbourg, are ecouri distincte de cele ale prelegerii Lordului Hoffman. Problema pe care o pune de la început este cea a tipului de sarcini sociale care le pot fi încredințate judecătorilor și tribunalelor, spre deosebire de cele ale altor agenții de control social, administratori sau legislatori.

Convenția reprezintă, în opinia sa, un „monument al tendinței de transformare a chestiunilor politice în chestiuni juridice”. Ca și Lordul Hoffman, acesta consideră că textul Convenției este „cu totul admirabil”, însă acuză Curtea de la Strasbourg de faptul că este „purtătorul de stindard al drepturilor fundamentale create de către judecători, extinzând cu mult textul pe care trebuie să-l aplice”. Din nou, conceptul de „instrument viu” al Curții este indicat ca vinovatul principal, afirmându-se că, prin utilizarea acestei metafore, Curtea a transformat Convenția dintr-o garanție împotriva despotismului, pe care au avut-o în vedere cei care au elaborat-o, într-un șablon pentru multiple aspecte ale ordinii juridice naționale. O obiecție aparte este cea cu privire la recunoașterea de către Curte a unui mare număr de drepturi noi, despre care se susține că nu sunt prevăzute expres sau că nu sunt garantate de

textul tratatului. În acest sens, este scos în evidență articolul 8, Lordul Sumption părând să considere că este o dovadă a extravaganței să interpretezi respectarea vieții private sau de familie și a domiciliului ca acoperind problemele copiilor din afara căsătoriei, homosexualitatea, avortul, expulzarea sau litigiile dintre locatori și locatari.

Modul în care Curtea creează drept este atacat în baza a trei motive cunoscute:

- contravine principiilor obișnuite care guvernează interpretarea dreptului scris și depășește cu mult limbajul, obiectul și scopul Convenției;
- nu este ușor să îl reconciliezi cu preeminența dreptului, pentru că este subiectiv, imprecizabil și neclar;
- există un deficit democratic semnificativ al Curții în domenii importante ale politicii sociale.

Afirmând că, Convenția este cu totul admirabilă, Lordul Sumption pare să critice, în mod curios, formulările articolelor 8-11 care transformă, în paragrafele lor secunde, chestiunile ce țin de dezbateră publică legitimă în chestiuni care trebuie decise de către judecători.

Opinia sa foarte restrictivă cu privire la câmpul de aplicare al Convenției, care ar garanta doar drepturi „cu adevărat fundamentale” (indiferent de ce înseamnă asta), este dovedită de atacul său la adresa hotărârii *Hirst*, care „nu are nicio legătură cu persecuția minorităților vulnerabile”.

Când i se spune că Parlamentul a autorizat în mod conștient ceea ce s-a realizat prin adoptarea *Human Rights Act*, răspunsul său este că modul în care tratează Curtea Convenția, ca pe un instrument viu, i-a permis acesteia să creeze un drept nou în cazuri care nu au fost anticipate de textul Convenției și pe care nici Parlamentul nu le-a anticipat, în mod necesar, atunci când a adoptat *Human Rights Act*. Concluzia Lordului Sumption este că, în practică, această situație nu poate fi remediată de legislație altfel decât prin renunțarea totală la Convenție.

Acesta și-a încheiat prelegerea cu ceea ce Lordul Mance a numit o viziune apocaliptică, potrivit căreia actul creației dreptului de către judecătorii de la Strasbourg secătuieste puțin câte puțin democrațiile de ceea ce le face democratice, printr-un proces treptat de descompunere interioară.

Cum reiese din ceea ce am spus în prelegerea mea, adopt o viziune fundamental diferită. Nu voi repeta în detaliu ceea ce am spus acolo. Însă, în rezumat, consider că:

- mai întâi, ideea de Convenție ca „instrument viu” este firească și în acord cu Convenția de la Viena și cu obiectul și scopul Convenției Europene ca tratat conceput pentru protecția și implementarea internațională colectivă a drepturilor omului;
- în al doilea rând, nu există nicio dovadă că metafora instrumentului viu a fost utilizată pentru a dezvolta drepturile Convenției mult în afara a ceea ce permite textul Convenției, cu atât mai puțin pentru a include drepturi care au fost excluse, în mod special, de către cei care au elaborat-o;
- în al treilea rând, Curtea a depus mari eforturi pentru a se asigura că acel concept al instrumentului viu este limitat în mod rezonabil și nu conduce la ceea ce susține Lordul Sumption: la subiectivism, imprecizabilitate și lipsă de claritate;
- în fine, de vreme ce admit că hotărârile Curții pot fi criticate uneori, nu sunt de acord deloc cu tema care străbate toate cele trei prelegeri, aceea că instanța de la Strasbourg și-a arogat dreptul de a decide chestiuni de politică socială, cu ignorarea funcției sale judiciare stabilite de Convenție.

În această privință, opiniile mele sunt mult mai apropiate de opiniile mai echilibrate ale Lordului Mance care, îndoindu-se de înțelepciunea unor interpretări mai extinse ale Convenției, nu a putut accepta viziunea restrictivă a Lordului Sumption privind raza de acțiune a Convenției și recunoaște greutatea dată marjei de apreciere și evaluării circumstanțelor locale de către Curtea de la Strasbourg în hotărârile recente, cu trimitere la cazurile *Taxquet c. Belgia*, *Lautsi c. Italia*, *von Hannover c. Germania* și *Austin c. Regatul Unit*. Lordul Mance a acceptat că efectul pe plan național al hotărârilor pronunțate în anumite cazuri „poate fi, uneori, unul înțepător”, însă a constatat că este greu să se considere imprevizibil faptul că o Curte înființată prin consimțământul statelor europene pentru a da efect Convenției ar putea pronunța astfel de hotărâri.

Am vorbit suficient în prelegerea mea asupra celor două cazuri care par să fi provocat o furie aparte în rândul politicienilor, al presei și al unor judecători – în paranteză fie spus, două din miile de cazuri decise anual împotriva Regatului Unit și trecute neobservate. Voi sublinia din nou că, în ciuda impresiei lăsate, hotărârea *Hirst* nu a fost prima ocazie cu care Curtea a constatat că legislația sau lipsa legislației conduce la încălcarea Convenției – iar asta fără să fi repetat nimeni că hotărârea Curții nu a ținut cont de suveranitatea parlamentară. Consider ciudată și sugestia Lordului Sumption potrivit căreia Parlamentul nu ar fi anticipat, în mod necesar, ceea ce poate face Curtea, atunci când a adoptat *Human Rights Act* – fapt dificil de reconciliat cu ideea că, în anul 1998, exista de 40 de ani o jurisprudență în acest sens, și inclusiv concepția despre Convenție ca „instrument viu”, care împlinise pe atunci 20 de ani.

Nu am comentat nimic în prelegerea mea legat de cazul *Vinter*, care a provocat o furie asemănătoare, Curtea fiind catalogată de către politicieni drept „rău famată”, ca „având un compas moral strâmb” și ca fiind răspunzătoare pentru „atacul împotriva principiilor civilizate”. Am votat în mod diferit în Cameră în cazul *Vinter*, însă consider aceste descrieri ale hotărârii Marii Camere ca fiind grotesc de exagerate. Curtea a precizat că acea concluzie la care a ajuns s-a bazat exclusiv pe lipsa de claritate în privința competenței Secretarului de Justiție și pe absența unui mecanism de control special asemenea celui care a existat în Regatul Unit înainte de 2003. Aceasta a mai subliniat că acea concluzie a sa nu trebuie înțeleasă ca oferindu-le reclamanților speranța unei eliberări iminente și că orice asemenea eliberare va depinde de existența unor motive legitime care aparțin dreptului penal, și care, la momentul respectiv, țineau de pericolozitate și impuneau continuarea detenției lor. Curtea de Apel a susținut că instanța de la Strasbourg nu a înțeles caracterul și întinderea garanțiilor care existau în cazul condamnărilor la detenție pe viață. Dacă va accepta sau nu Curtea de la Strasbourg acest fapt, rămâne de văzut în cazurile ce vor urma.

Indiferent dacă zarva din jurul Curții de la Strasbourg este justificată sau nu, nu există niciun dubiu privind nesiguranța viitorului lui *Human Rights Act* și a apartenenței Regatului Unit la sistemul Convenției. Antagonismul împotriva amândurora este provocat de presă și de politicieni, care utilizează un limbaj exagerat de fiecare dată când este pronunțată o hotărâre de către tribunalele de aici sau de către Curtea de la Strasbourg, hotărâre care se dovedește a fi nepopulară în rândul publicului. Situația se va agrava și în cazul în care Parlamentul refuză cu fermitate să dea efect hotărârii *Hirst*, așa cum amenință politicienii de vârf că se va întâmpla. Ostilitatea împotriva Curții de la Strasbourg a fost alimentată și de răspândirea unor mituri despre Curte – mitul potrivit căruia judecătorii Curții nu sunt aleși și nu au experiență în domeniul juridic; mitul potrivit căruia Curtea este inefficientă în activitatea sa, din cauza avalanșei de cereri, ignorându-se faptul că în 2012 aceasta a administrat 88000 de cazuri, din

47 de sisteme juridice diferite, în 39 de limbi diferite; mitul potrivit căruia Curtea interferează în mod constant cu modul în care este guvernată o țară și în special mitul toxic potrivit căruia Curtea constată existența unei încălcări a Convenției în 75% din cazurile împotriva Regatului Unit, când în realitate este vorba de mai puțin de 1%.

Ce să spunem, așadar, despre viitor? Care va fi situația? Cu siguranță, în funcție de rezultatul alegerilor generale, există un risc real ca *Human Rights Act* să fie abrogat. Dacă va exista ceva care să-l înlocuiască, rămâne de văzut. Poate că ar trebui să sperăm că orice Declarație a drepturilor în Regatul Unit va consolida, ca să folosesc expresia Comisiei pentru o Declarație a Drepturilor, „obligățiile în baza Convenției și va proteja și va extinde libertățile noastre”. Eu unul nu cred. Mă tem că, din contră, orice Declarație a Drepturilor nu doar că va diminua drepturile existente astăzi, cel puțin drepturile de care beneficiază cei care nu sunt cetățeni britanici, ci va constitui, așa cum prevăd membrii minoritari ai Comisiei, calea potrivită spre decuplarea Regatului Unit de Convenție și de jurisdicția Curții de la Strasbourg.

Cât de real este riscul retragerii? Opinia mea este că există un risc serios care depinde, repet, de rezultatul alegerilor. Cu siguranță, s-a făcut mare caz cu zgomotul armelor, care, probabil, nu ar trebui luat în serios. Însă la fel de sigur este că amenințările cu retragerea venite din partea *Home Secretary* și a Secretarului de Justiție au fost consecvente și sunt unele de rău augur. Iar presiunea în favoarea retragerii pusă de presa tabloidă a fost una intensă și va crește, fără îndoială, odată cu apropierea alegerilor.

Mi-am exprimat deja, în prelegerea mea, opinia privind efectul unei asemenea retrageri. Consecințele retragerii Regatului Unit nu vor fi doar unele serioase, probabil, pentru protecția drepturilor omului de aici, ci și dezastruoase pentru viitorul sistemului Convenției ca întreg, pe care îl va prejudicia incomensurabil.

În acest punct voi trage concluzia. Sper că ceea ce am spus va aprinde, probabil, vreo discuție cu privire la chestiunile ridicate aici: A crescut oare prea mult dreptul drepturilor omului și a îmbrăcat *common law*-ul într-o cămașă de forță care îi împiedică dezvoltarea? A fost utilizată doctrina „instrumentului viu” de către Curtea de la Strasbourg pentru a-și extinde jurisdicția dincolo de scopul Convenției și dincolo de ceea ce poate suporta limbajul acestui tratat? Sunt justificate celelalte acuze la adresa Curții de la Strasbourg? Și-a atins *Human Rights Act* scopul de a asigura protecția efectivă a drepturilor omului din această țară? Este dezirabilă înlocuirea lui *Human Rights Act* cu o Declarație a Drepturilor națională și, dacă da, ar trebui aceasta decuplată de Convenție? Va fi avantajoasă pentru Regatul Unit retragerea sa din sistemul Convenției? Dar pentru sistemul Convenției ca întreg? Aștept opiniile dumneavoastră cu privire la aceste întrebări sau cu privire la oricare altele.